

А.В. Шевчук
студентка-магістрант
Житомирського державного технологічного університету
Науковий керівник: д.е.н., проф. Петрук О.М.

ВИЯВЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Активний розвиток фінансової системи, постійне вдосконалення існуючих та появи нових технологій дозволяє все швидше проводити фінансові операції, що створює додаткові можливості для відмивання злочинних коштів. Саме тому проблема виявлення та аналізу фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу є особливо актуальною.

З метою запобігання відмиванню таких доходів чинним законодавством передбачено фінансовий моніторинг як сукупність відповідних процедур, що здійснюються не лише державними органами, а й фінансовими установами різних форм власності.

Здійснення фінансового моніторингу передбачає використання засобів і заходів, які врегульовані не тільки нормами фінансового і кримінального права, також широко застосовуються засоби і заходи адміністративно-правового характеру; організація, планування, інформаційне забезпечення, взаємодія та координація, превентивні заходи.

Недоліки в організації фінансового моніторингу негативно позначаються на ефективності його здійснення, що обумовлює потребу удосконалення чинного законодавства, приведення його норм до міжнародних та європейських стандартів.

Ключовим елементом системи фінансового моніторингу України є підрозділ фінансової розвідки. Як координуючий орган системи він був утворений Урядом України у 2002 році спочатку як Державний департамент, а наразі відповідно до проведеної адміністративної реформи як Державна служба фінансового моніторингу України.

Діяльність Державної служби фінансового моніторингу України регламентується Законом України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму" та Положенням про неї.

Державна служба фінансового моніторингу України діє як національний центр фінансової розвідки з відповідними повноваженнями органу такого типу. Держфінмоніторинг України відпрацьовує отримані повідомлення і передає відповідним правоохоронним або розвідувальним органом узагальнені матеріали у разі наявності підозр щодо відмивання коштів чи фінансування тероризму, або суспільно небезпечного діяння, що передує легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Водночас, Держфінмоніторинг України є суб'єктом державного фінансового моніторингу, який здійснює нагляд за суб'єктами підприємницької діяльності, які надають посередницькі послуги під час здійснення операцій з купівлі-продажу нерухомого майна та фізичними особами-підприємцями та юридичними особами, які проводять фінансові операції з товарами (виконують роботи, надають послуги) за готівку, за умови, що сума такої фінансової операції дорівнює чи перевищує 150 тис.грн. Механізм виявлення фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу складається з трьох послідовних етапів: збирання, оброблення та аналіз поданої інформації. На першому етапі відбувається прийом інформації в електронному вигляді. На другому етапі здійснюється технологічний процес обліку і обробки фінансових операцій, а також експлуатація комплексів задач обробки повідомлень про фінансові операції в електронному вигляді. На третьому етапі проводиться аналіз та контроль даних щодо їх цілісності та повноти, заходи щодо забезпечення системи цілісності, прийом кореспонденції, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу та перевірка повідомлень про фінансові операції на наявність можливості відношення фінансової операції до фінансування тероризму або ознак зупинення фінансових операцій.

Джерела надходження інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу: суб'єкти фінансового моніторингу, суб'єкти державного фінансового моніторингу, правоохоронні органи, інші державні органи, фінансові розвідки інших країн, відкриті джерела (Інтернет, комерційні бази даних). Держфінмоніторингом України здійснюється комплексний аналіз отриманої інформації та виявлених фінансових потоків в різних секторах фінансового ринку. Первинна аналітична обробка інформації здійснюється в аналітичному сегменті Єдиної інформаційної системи фінансового моніторингу. Всі отримані повідомлення, що попадають у сховище Держфінмоніторингу України, розділяються по ступеню ризику та здійснюється ґрунтовний аналіз таких повідомлень з урахуванням всієї наявної інформації. За результатами такого аналізу заводяться досьє для проведення фінансового розслідування. Досьє аналізується на предмет виявлення підстав вважати, що фінансова операція може бути пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, або фінансуванням тероризму чи пов'язана із вчиненням іншого діяння, визначеного Кримінальним кодексом України.

Держфінмоніторинг України здійснює аналіз фінансових операцій, поступово підвищуючи рівень аналізу фінансових операцій та сформованих на їх базі досьє. Так, протягом 2011 року для активної роботи було відібрано 205 543 повідомлень, що стали базою для формування 1 841 досьє. За результатами опрацювання контрольних карток (досьє) у 2011 році до правоохоронних органів передано 580 узагальнених та додаткових узагальнених матеріалів. Аналіз отриманих повідомлень здійснюється на підставі додаткової інформації. Законом України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” передбачено інструмент отримання такої інформації – відстеження (моніторинг) фінансових операцій.

Інформація щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій подається до Держфінмоніторингу України у вигляді повідомлень. Протягом 2011 року Держфінмоніторингом України підготовлено 1 340 запитів на відстеження (моніторинг) фінансових операцій до суб'єктів первинного фінансового моніторингу щодо 1 340 учасників фінансових операцій. Всього з початку експлуатації інформаційно-аналітичної системи Держфінмоніторингу України отримано та оброблено 7 567 182 повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, з яких 1 095 883 повідомлення протягом 2011 року.

У 2011 році кількість отриманих Держфінмоніторингом України повідомлень про фінансові операції збільшилась на 33,72% у порівнянні з минулим роком. Найбільш активними в системі звітування є банківські установи, які надсилають основну частину повідомлень про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу. Протягом 2011 року від банківських установ було отримано 96,83% повідомлень про фінансові операції. Також слід зазначити, що питома вага помилок у повідомленнях, як і у попередніх роках, зберігає тенденцію до зниження та складає лише 1,49% від загальної кількості отриманих Держфінмоніторингом України у 2011 році повідомлень про фінансові операції. У 2011 році кількість повідомлень про фінансові операції, що були отримані Держфінмоніторингом України від небанківських установ в електронному вигляді збільшилась порівняно з 2010 роком на 9,31% та складає 87,21 % від загальної кількості поданих до Держфінмоніторингу України зазначеною категорією суб'єктів первинного фінансового моніторингу повідомлень.

Серед небанківських установ найбільш активним у поданні повідомлень є страховий сектор. Питома вага таких повідомлень у загальному обсязі взятих на облік повідомлень про фінансові операції, що надійшли до Держфінмоніторингу України від небанківського сектору склала 71,48%. Розподіл прийнятих на облік в звітному році повідомлень в розрізі ознак фінансового моніторингу має такий вигляд: за ознаками обов'язкового моніторингу – 53,84% (581 213); за ознаками внутрішнього моніторингу – 45,69% (493 188); за ознаками обов'язкового та внутрішнього моніторингу – 0,47% (5050). Відповідно до пункту 1 частини другої статті 6 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” суб'єкти первинного фінансового моніторингу зобов'язані стати на облік у Держфінмоніторингу України. Станом на 01.01.2012 на облік у Держфінмоніторингу України стали 11 701 суб'єкт первинного фінансового моніторингу.

На сьогоднішній день законодавство України в даній сфері потребує систематизації та удосконалення, шляхом приведення у відповідність норм Кодексу України про адміністративні правопорушення та Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму” в частині визначення суб'єктів, уповноважених розглядати справи про такі правопорушення, та конкретизації санкцій, що застосовуються за їх вчинення. Фінансова система України та її контролюючі органи залишаються громіздкими, чисельними, корумпованими, а дії їх неузгодженими.